

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİ MUKAYESE

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıf: 7. Sınıf

Süre: 2 Ders Saati

Okul Dışı Öğrenme Ortamı: Beykoz Cam ve Billur Müzesi

Mekân Kategorisi: Kültürel ve Sanatsal Mekânlar

Disiplinler Arası İlişkiler: Görsel Sanatlar, Türkçe

Öğrenme Çıktıları ve Süreç Bileşenleri

SB.7.3.3. Osmanlı kültür ve medeniyet unsurlarına ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme

- Osmanlı kültür ve medeniyet unsurlarının temel özelliklerine ilişkin kanıtlara dayanarak çıkarım yapar.
- Osmanlı kültür ve medeniyet unsurlarının temel özelliklerine ilişkin kanıtlardaki bilgilerden hareketle görüşünü yansıtan ürün oluşturur.
- Osmanlı kültür ve medeniyet unsurlarının özelliklerine ilişkin görüşlerine dayalı olarak oluşturduğu ürünü paylaşır.

Uygulama Basamakları

Hazırlık Aşaması

- Öğretmen, Ek-2'deki Çeşmibülbül Gözlem Formu ve Ek-3'deki Karşılaştırma tablosu çalışma kâğıtlarının çıktısını öğrenci sayısı kadar alır.
- Öğretmen, Ek-1'deki Osmanlı Çeşmibülbül – Avrupa Cam Sanatı görsellerinden oluşan bir sunum hazırlar ve öğrencilerine sunar.
- Müze gezisi öncesinde, ziyaret edilecek müze hakkında öğrencilere bilgilendirme yapılır ve öğrencilerin düşünme becerilerini harekete geçirmeye yönelik aşağıdaki gibi sorular yöneltir ve öğrencilerden cevap vermesi istenir.
 - Cam hangi özelliklere sahip olduğunda **günlük eşya olmaktan çıkarak sanat eserine dönüşür?**
 - Bir eserin değerini belirleyen durum **yapım zorluğu mu, kullanım amacı mı**, yoksa **kültürel anlamı mıdır?**
 - Camın kullanımı, bir toplumun **yaşam tarzı ve estetik anlayışı** hakkında bize ne söyler?
- Öğretmen, öğrencilerin müzede edinecekleri bilgi ve deneyimleri günlük yaşamla ilişkilendirebilmelerini sağlamak amacıyla öğrencilerin ön bilgilerini gerçek yaşam durumlarına transfer etmeye yönelik aşağıdaki gibi sorular yöneltir ve öğrencilerden düşüncelerini açıklamalarını ister.
 - Günlük hayatta kullandığımız cam eşyaların üzerinde sanat izi var mıdır? Neden?

Etkinlik Uygulama Aşaması

- Fabrika üretimi ürünlerin avantajları ve sınırlılıkları nelerdir?
- Çeşmibülbül gibi eserlerin müzede sergilenmesi mi yoksa günlük hayatta kullanılması mı kültürü yaşatır? Neden?

- Öğrenciler müzeye öğretmen rehberliğinde düzenli ve sessiz bir şekilde alınır.
- Çeşmibülbül eserlerinin bulunduğu bölümde öğrenciler yarım daire şeklinde konumlandırılır.
- Öğrencilere müze kurallarına uymaları hatırlatılır.
- Öğretmen rehberliğinde Çeşmibülbül'ün yapım tekniği, spiral desen özelliği ve el emeği vurgulanır.
- Öğrenciler 3–4 kişilik gruplara ayrılır ve gruptaki her bir öğrenciye Ek-2'deki Çeşmibülbül Gözlem Formu dağıtılır ve öğrencilerden bu formu doldurmaları istenir.
- Gruplara Ek-3 dağıtılır ve verilen tablolarda Çeşmibülbül ile Avrupa cam sanatı örnekleri karşılaştırmaları söylenir. Öğrencilerden, karşılaştırma sürecinde birbirlerinin görüşlerini dikkatle değerlendirmeleri ve ortak karara vardıkları hususları tablonun ilgili bölümlerine yazmaları istenir.
- Gruplardan; teknik zorluk, estetik anlayış, kullanım amacı ve kültürel yaklaşım başlıklarında değerlendirme yapmaları sağlanır.
- Bu süreçte öğrencilerin iş birliği içinde çalışmaları ve farklı bakış açılarına saygı göstermeleri teşvik edilir.
- Her gruptan, gerçekleştirdikleri çalışma doğrultusunda ulaştıkları sonuçlara ilişkin çıkarımlarda bulunmaları istenir.
- Her gruptan grup sözcüsü belirlemeleri istenir ve grupların belirledikleri çıkarımları grup sözcüleri aracılığıyla arkadaşları ile paylaşmaları sağlanır.
- Paylaşılan çıkarımlar doğrultusunda etkinlik, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda kültürel mirasa sahip çıkma, millî ve evrensel değerleri birlikte değerlendirme ve ortak akıl geliştirme becerilerinin kazandırılması vurgulanarak öğretmen tarafından özetlenir ve öğrencilerin sürece ilişkin çıkarımları kısa bir değerlendirme ile pekiştirilir.

Ek-1

Osmanlı Çeşmibülbül ve Avrupa cam sanatı görsellerinden oluşan bir sunum hazırlanacaktır.

Osmanlı Çeşmibülbül Eserleri

Venedik - Murano Filigrana

Ek-1

Konu Anlatımı (Sunum sürecini desteklemek amacıyla hazırlanmıştır.)

“Şimdi size Osmanlı’da ortaya çıkan Çeşmibülbül cam sanatının, neden sadece güzel bir süs eşyası değil; aynı zamanda kendi dönemi için çok ileri bir teknik ve estetik anlayış olduğunu anlatmak istiyorum. Çeşmibülbül; 18. yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğu’nda, özellikle İstanbul Beykoz’daki cam atölyelerinde üretilmeye başlanan özel bir cam sanatıdır. İsmi, cam üzerindeki çizgilerin oluşturduğu desenin bülbülün gözündeki hareye benzetilmesinden alır.”

Tarihsel Köken ve Teknik Gelişim

- Cam işleme tekniği, ilk olarak 16. yüzyılda İtalya’nın Venedik şehrinde (Murano Adası) "Filigrana" (telkâri cam) adıyla geliştirilmiştir.

Osmanlı Padişahı III. Selim döneminde, cam sanatını geliştirmek amacıyla Mehmet Dede isimli bir Mevlevi dervişi teknik eğitim için Venedik’e gönderilmiştir. Mehmet Dede, Venedik’te öğrendiği teknikleri İstanbul’a getirmiş ve Beykoz’da kurulan atölyede bu yöntemi uygulamaya başlamıştır. Bu nedenle bu ürünler "Beykoz İşi" olarak da sınıflandırılır.

Üretim Tekniği

- **Yapım Süreci:** Çeşmibülbül, erimiş haldeki şeffaf camın içerisine, belirli aralıklarla renkli (genellikle mavi veya beyaz) cam çubuklar yerleştirilerek yapılır.
- **Şekillendirme:** Usta, camı üfleme piposuyla şekillendirirken özel bir burma hareketi yapar. Bu hareket sonucunda camın içindeki renkli çubuklar dönerek sarmal (helezonik) çizgiler oluşturur.
- **Özelliği:** Bu teknikte desen camın yüzeyine sonradan boyanmaz; üretim aşamasında camın hamuruna işlenir. Bu nedenle desenler kalıcıdır ve camın bütünüyle kaynaşmıştır.

Dönemin Avrupa (Venedik) cam sanatı ile Osmanlı çeşmibülbül sanatı aynı teknik temele dayanmakla birlikte desen ve form açısından farklılıklar gösterir:

- **Desen Yapısı:**

- **Avrupa (Venedik) Tarzı:** Genellikle cam çubukların birbirini kestiği, ağ biçimli, karmaşık geometrik desenler ve çok renkli kompozisyonlar yaygındır.
- **Osmanlı (Çeşmibülbül) Tarzı:** Genellikle birbirini kesmeyen, dikey veya sarmal biçimde uzanan paralel çizgiler tercih edilmiştir. Renk paletinde ağırlıklı olarak kobalt mavisi ve beyaz kullanılmıştır.

- **Form ve Kullanım:**

- Osmanlı atölyelerinde üretilen eserler; gülabdan (gül suyu şişesi), laledan, şerbet sürahisi, ibrik ve kase gibi Türk kültüründeki günlük kullanım eşyalarının formlarına uygun olarak tasarlanmıştır.
- Avrupa'da üretilen bu tarz üst düzey camlar, genellikle saraylarda veya aristokratların evlerinde "vitrin eşyası" veya statü sembolü olarak sergilenirdi.

Ek-2

ÇEŞMİBÜLBÜL GÖZLEM FORMU

Kutucuklar içerisinde belirtilen sanat eserlerinden iki tanesini seçiniz.

Seçtiğiniz eserleri esas alarak gözlem formunu ilgili sorular doğrultusunda doldurunuz.

Çeşmibülbül
Bardak

Çeşmibülbül
Sürahi

Çeşmibülbül
Tesbih

Çeşmibülbül
Şekerlik

Çeşmibülbül
Tabak

Çeşmibülbül
Mumluk

	Gözlem Yaptığım Eserin Adı	Gözlem Yaptığım Eserin Adı
Eserde hangi renkler kullanılmıştır?		
Camın içindeki desenler nasıl bir düzen oluşturuyor?		
Cam şeffaf mı, opak mı? Neden böyle yapılmış olabilir?		
Eser sade mi yoksa süslü mü?		
El yapımı olduğunu düşündüren izler var mı?		

Desenler sana doğadaki neyi çağrıştırıyor?		
Bu eser günlük hayatta mı, yoksa özel günlerde mi kullanılmış olabilir?		
Kimler bu eseri kullanmış olabilir? (saray, halk, misafirler vb.)		
Sence bu eser işlevsel bir amaçla mı yoksa estetik bir amaçla mı yapılmıştır? Neden?		

KARŞILAŞTIRMA TABLOSU

Aşağıdaki tabloda yer alan soruları grup arkadaşlarınızla birlikte düşünerek cevaplayınız. Görüşlerinizi bir paragraf hâlinde yazınız. Her sütuna, ilgili yapı hakkında kısa ve anlaşılır yorumlarınızı ekleyiniz.

Kategori	Osmanlı Çeşmibülbul Sanatı	Avrupa Cam Sanatı
Teknik Zorluk * Bu eserlerin yapımında en zor aşama hangisi olabilir? * Hangi cam sanatında el becerisi ve ustalık daha belirgin? Neden? * Hangi yapım tekniği hata kaldırmaz? * Usta-çırak ilişkisi bu tekniklerde nasıl bir rol oynamıştır?		
Desen Yapısı * Desenler doğadan mı, geometriden mi esinlenmiştir? * Desenlerde simetri mi, serbestlik mi öne çıkmaktadır? * Hangi sanat anlayışı daha tekrarlı ve ritmik, hangisi daha çeşitli?		

* Desenler eserin işlevini mi, estetiğini mi öne çıkarıyor?		
Estetik Anlayış * Hangi anlayışta sadelik, hangisinde gösteriş daha baskındır? * Güzellik anlayışı göz yormayan mı, dikkat çeken mi? * Estetik, kullanım kolaylığıyla birlikte mi düşünülmüş? * Sanat eseri mi, kullanım eşyası mı ön planda?		
Kullanım Amacı * Bu eserler kimler için üretilmiştir? (halk, saray, aristokrasi vb.) * Günlük kullanım mı yoksa özel ve sembolik kullanım mı ağır basıyor? * Hangi eserler hediye veya saygınlık unsuru		

olarak kullanılmış olabilir? * Kullanım amacı tasarımı nasıl etkilemiştir?		
Kültürel Yaklaşımı * Bu cam sanatı anlayışı, toplumun hayata bakışını nasıl yansıtır? * Sanatta gösteriş mi, zarafet mi ön plandadır? * Hangi kültürde sanat yaşamın içine, hangisinde statü göstergesi olarak konumlanmıştır? * Bu eserler toplumun değerlerini nasıl yansıtır?		